

Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego
Sąd Apelacyjny w Szczecinie
Prokuratura Apelacyjna w Szczecinie
Wojewódzki Sąd Administracyjny w Szczecinie

ACTA IURIS STETINENSIS 6

Kodeks rodzinny i opiekuńczy po wielkich nowelizacjach

ZESZYTY NAUKOWE UNIWERSYTETU SZCZECIŃSKIEGO NR 821

Szczecin 2014

Komitet Redakcyjny

dr hab. Zbigniew Kuniewicz prof. US – Dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego
Ryszard Iwankiewicz – Prezes Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
Grzegorz Jankowski – Prezes Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie
Józef Skoczeń – Prokurator Apelacyjny
Maciej Żelazowski – Sędzia Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, Wiceprezes Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
Arkadiusz Windak – Sędzia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie, Przewodniczący II Wydziału
Tadeusz Kulikowski – Zastępca Prokuratora Apelacyjnego
dr hab. Marek Andrzejewski prof. US – Redaktor naukowy
Szymon Słotwiński – Sekretarz redakcji

Rada Naukowa

prof. dr hab. Roman Hauser – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu | prof. dr hab. Andrzej Jakubecki – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie | prof. dr hab. Andrzej Marciniak – Uniwersytet Łódzki | prof. dr hab. Mirosław Nazar – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie | prof. dr hab. Zbigniew Ofiarski – Uniwersytet Szczeciński | dr hab. Adam Olejniczak prof. UAM – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu | dr hab. Lech Paprzycki – Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie | prof. dr hab. Władysław Rozwadowski – Uniwersytet Szczeciński | prof. dr hab. Tadeusz Smyczyński – Uniwersytet Szczeciński, Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk | prof. dr hab. Roman Wieruszewski – Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk | prof. dr hab. Bronisław Ziemianin – Uniwersytet Szczeciński | Rosario Sapienza, Full Professor of International and European Law – The University of Catania School of Law | Ashok R. Patil, Prof. dr L.L.M., Ph.D. – National Law School of India University, Bangalore, Karnataka State (India) | Fursa Svetlana Yaroslavovna, prof. dr hab. honoured lawyer of Ukraine | Svitlana Yaroslavivna Fursa, prof. dr hab. honoured lawyer of Ukraine | Henry Zhuohao Wang, Assistant Professor – China University of Political Science and Law | Prof. habil. dr. Vytautas Nekrosius – Uniwersytet Wileński | Dr John Sorabji – University College, London | José García-Añón, Ph.D. in Law, Full Professor, School of Law – University of València (Spain) | Terekhova Lydia, Professor, Doctor of Law, Omsk state University, Faculty of Law | Masahiko Omura, Doctor of Law, Professor at Chuo University Law School (Tokyo, Japan) | Elena Kudryavtseva, Professor, Law Faculty of Moscow State University | Alexandre Freitas Câmara, Professor Emeritus and Head of Civil Procedure Department at Rio de Janeiro Judicial School | Jayesh Rathod, Associate Professor of Law – American University Washington College of Law | Rett R. Ludwikowski, Ph.D., Professor of Law, Columbus School of Law – The Catholic University of America | Lilia Abramchik, Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor – Yanka Kupala State University of Grodno (Belarus) | Prof. dr. Frieder Dünkel, Universität Greifswald, Prof. Emilio Castorina, University of Catania

Lista recenzentów znajduje się na stronie internetowej zeszytu naukowego | <http://wpiaus.pl/actaiuris>

Redaktor naukowy | dr hab. Marek Andrzejewski prof. US

Redaktor tematyczny | Szymon Słotwiński

Redaktor językowy | Joanna Dżaman

Korektor | Joanna Grzybowska

Skład komputerowy | Wiesława Mazurkiewicz

**Wydanie publikacji zrealizowano przy udziale środków finansowych
otrzymanych z budżetu Województwa Zachodniopomorskiego**

Wersja papierowa jest wersją pierwotną
Pełna wersja publikacji <http://wpiaus.pl/actaiuris>

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne online w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities, <http://cejsh.icm.edu.pl>

© Copyright by Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2014

ISSN 1640-6818 | ISSN 2083-4373

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIWERSYTETU SZCZECIŃSKIEGO

Wydanie I. Ark. wyd. 33,0. Ark. druk 39,0. Format B5. Nakład 95 egz.

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
-------------	---

DEBATA O USTROJACH MAJĄTKOWO-MALŻEŃSKICH

Tadeusz Smyczyński – Małżeńskie prawo majątkowe – uwagi krytyczne	13
Mirosław Nazar – Nowelizacje i interpretacje małżeńskiego prawa majątkowego – czy potrzebne są zmiany przepisów?	31
Grzegorz Jędrejek – Podział majątku wspólnego małżonków, w skład którego wchodzi prawo do kwatery żołnierskiej	75
Helena Ciepla – Podział majątku wspólnego małżonków po ustaniu wspólności ustawowej w orzecznictwie Sądu Najwyższego	91
Janusz Gajda, Piotr Osowy – Dylematy nowelizacji kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 17 czerwca 2004 roku na przykładzie art. 36 ¹ k.r.o. Aspekty procesowe.....	101
Anita Lutkiewicz-Rucińska – Definicja wykonywania zarządu majątkiem wspólnym małżonków a czynność prawna prowadząca do nabycia przedmiotu majątkowego do tego majątku	123
Anna Urbańska-Lukaszewicz – Centralna Ewidencja Informacji o Działalności Gospodarczej i Krajowy Rejestr Sądowy – skuteczne rejestry umów majątkowych małżeńskich? Głos w dyskusji	155
Anna Stępień-Sporek – Kilka uwag o rozdzielnosci majątkowej z wyrównaniem dorobków	161
Magdalena Deneka – Umowna zmiana treści ograniczonych praw rzeczowych obciążających nieruchomości należącą do majątku wspólnego małżonków.....	185

Anna Urbańska-Lukaszewicz – Zarząd nieruchomością należącą do majątku wspólnego i służącą małżonkowi do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej.....	205
--	-----

DEBATA NA TEMAT ZAGADNIENÍ PRAWA FILIACYJNEGO

Jerzy Strzebinczyk – Sugestie zmian w obrębie polskiego prawa filiacyjnego (pod rozważę ustawodawcy).....	227
Joanna Haberko – Dziecko poczęte jako najbliższy członek rodziny.....	243
Elżbieta Holewińska-Lapińska – Rola prawdy genetycznej w decyzji zainteresowanych osób o ustaleniu pochodzenia dziecka od ojca wskutek uznania w świetle orzecznictwa sądów powszechnych w 2011 roku....	263
Barbara Bajor – Ustalenie ojcostwa dziecka pełnoletniego. Uwagi do art. 76 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego	285

DEBATA O RELACJI RODZICE-DZIECKO

Wanda Stojanowska – „Porozumienie” rodziców jako przesłanka pozostawienia im obojgu władzy rodzicielskiej po rozwodzie. Wybrane zagadnienia	301
Jacek Mazurkiewicz – „Zanim pomysły nasze szezną wraz z nami”. O zapomnianych projektach reformy prawa rodzinnego	313
Marek Andrzejewski – Relacja rodzice i inne osoby dorosłe a dzieci w świetle nowych przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego i niektórych innych ustaw (wybrane problemy)	371
Mieczysław Goettel – Kontrowersje wokół tak zwanej pieczy podzielonej nad małoletnim	401
Agnieszka Gałakan-Halicka – Ograniczenie władzy rodzicielskiej ze względu na rozłączenie rodziców w świetle regulacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego	427

Piotr Telusiewicz – Kryteria doboru odpowiednich zarządzeń przy ograniczeniu władzy rodzicielskiej	469
Anna Natalia Schulz – O współczesnych dylematach tworzenia międzynarodowych standardów Rady Europy dotyczących relacji pomiędzy rodzicami i dziećmi	483
Olga Bobrzyńska, Piotr Mostowik – Zwyczajny pobyt dziecka jako podstawa jurysdykcji krajowej oraz łącznik kolizyjny	509

VARIA

Małgorzata Łączkowska – Kilka uwag na temat nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dokonanych w ostatniej dekadzie.....	553
Mirosław Kosek – Ochrona rodziny w przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dotyczących zawarcia małżeństwa.....	573
Ewa Kabza – Obowiązek alimentacyjny rodziców względem dziecka pełnoletniego po nowelizacji kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 2008 roku.....	585
Anna Sylwestrzak – <i>Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych</i> a unormowania Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.....	611

Janusz Gajda, Piotr Osowy

Wyższa Szkoła Prawa i Administracji

Rzeszów–Przemyśl

**DYLEMATY NOWELIZACJI KODEKSU
RODZINNEGO I OPIEKUŃCZEGO Z 17 CZERWCA 2004 ROKU
NA PRZYKŁADZIE ART. 36¹ K.R.O.
ASPEKTY PROCESOWE**

Streszczenie

Przedmiotem niniejszego opracowania są zagadnienia związane z zarządkiem majątkiem wspólnym małżonków. W artykule zajęto stanowisko, zgodnie z którym czynnościami wspomnianego zarządu są m.in. czynności procesowe. Bazując na tym założeniu, autorzy dokonali analizy wybranych zagadnień łączących się z problematyką uregulowaną w art. 36¹ k.r.o., który normuje kwestię sprzeciwu małżonka wobec czynności zarządu majątkiem wspólnym zamierzonej przez drugiego z małżonków. W opracowaniu omówione zostały więc takie zagadnienia jak: adresat i forma sprzeciwu wobec zamierzonej czynności przed sądem, skutki dokonania takiej czynności pomimo sprzeciwu, a także kwestie związane z ochroną osób trzecich. Podkreślając liczne wątpliwości występujące w związku z interpretacją art. 36¹ k.r.o., wskazano na potrzebę ponownego podjęcia dyskusji nad kształtem regulacji prawnych dotyczących małżeńskich ustrojów majątkowych.

Słowa kluczowe: Kodeks rodzinny i opiekuńczy, zarząd majątkiem wspólnym małżonków, sprzeciw małżonka, czynności procesowe

Uwagi wprowadzające

Przepis art. 36¹ k.r.o. został wprowadzony do tego kodeksu na mocy postanowień Ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw¹. Jak wskazano w uzasadnieniu projektu tej ustawy, proponowane rozwiązanie miało stworzyć małżonkom poczucie prawnego zabezpieczenia przed lekkomyślnymi i niegospodarnymi zachowaniami partnera bez wypaczania przyjętej koncepcji samodzielności małżonków w zarządzaniu majątkiem wspólnym. Regulacja ta miała również, w swoim założeniu, umożliwić pozasądowe, „prewencyjne” działanie przed wszczęciem procedury zmierzającej do pozbawienia jednego z małżonków prawa zarządu majątkiem wspólnym (w trybie określonym w art. 40 k.r.o.), albo procesu o ustanowienie rozdzielności majątkowej zgodnie z art. 52 k.r.o.² Należy podkreślić, że w opracowaniach dotyczących art. 36¹ k.r.o. powszechnie zwraca się uwagę na taki właśnie cel wprowadzenia do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego rozpatrywanego przepisu³. Tymczasem, wobec rozlicznych wątpliwości związanych z interpretacją art. 36¹ k.r.o., można się zastanowić, czy osiągnięcie wspomnianych celów jest możliwe⁴. Jedynie tytułem przykładu można wspomnieć o następujących wątpliwościach łączących się z wykładnią omawianego przepisu:

- 1) dyskusyjne jest pojęcie „zarząd majątkiem wspólnym małżonków”;
- 2) niejasny jest stosunek art. 36¹ k.r.o. do art. 37 § 1 k.r.o.;
- 3) występują wątpliwości co do wyłączenia sprzeciwu wynikające z nieprecyzyjnych sformułowań zawartych w art. 36¹ §1 k.r.o. (chodzi o „czynności w bieżących sprawach życia codziennego”, „czynność zmierzającą do

¹ Dz.U. nr 162, poz. 1691.

² Zob. Uzasadnienie projektu nowelizacji, Druk Sejmowy nr 1566, IV kadencja Sejmu.

³ Zob. np. A. Lutkiewicz-Rucińska, *Sprzeciw małżonka wobec zamierzonej przez drugiego małżonka czynności zarządu majątkiem wspólnym (część I)*, „Rodzina i Prawo” 2006, nr 3, s. 39; M. Nazar, w: *System prawa prywatnego*, t. 11: *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smoczyński, wyd. 2, Warszawa 2014, s. 365–366; K. Pietrzykowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, wyd. 3, Warszawa 2012, s. 417; T. Smoczyński, *Reforma małżeńskie-go prawa majątkowego*, „Monitor Prawniczy” 2004, nr 18, s. 830.

⁴ W piśmiennictwie pojawiło się też zapatrywanie, zgodnie z którym konieczne jest uchylene art. 36¹ k.r.o. ze względu na zawarte w nim liczne niejasności, które powodują, że przepis ten może być traktowany jako naruszający bezpieczeństwo obrotu oraz prowadzący do destabilizacji małżeństwa i rodziny poprzez nadużywanie sprzeciwu. Tak K. Pietrzykowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. K. Pietrzykowski, s. 420.

zaspokojenia zwykłych potrzeb rodziny” oraz „czynność podejmowaną w ramach działalności zarobkowej”);

- 4) problematyczne jest także określenie konsekwencji działania małżonka pomimo sprzeciwu drugiego z nich.

Poza przytoczonymi wątpliwościami można się również zastanowić, czy nie jest tak, że – wbrew poczynionemu w uzasadnieniu projektu nowelizacji z 17 czerwca 2004 r. założeniu – znacznie częściej i skuteczniej, niż poza sądem, ochrona wspólnych praw małżonków jest realizowana za pomocą procesowych środków ochrony tych praw.

Przytoczone, jedynie przykładowo, wątpliwości jawiące się w związku z rozpatrywanym unormowaniem, spowodowały spore zainteresowanie tym przepisem w piśmiennictwie. Został on obszernie i szczegółowo przeanalizowany w różnorodnych opracowaniach⁵. Analizy odnosiły się jednakże przede wszystkim do zagadnień dotyczących sfery prawa materialnego. Kwestie związane zaś z prawem procesowym traktowane były z reguły w sposób marginalny. Tymczasem istniejących wątpliwości, związanych z art. 36¹ k.r.o., nie można ograniczać jedynie do sfery prawa materialnego. Konieczne wydaje się więc zaprezentowanie problematyki dotyczącej omawianego przepisu także z uwzględnieniem zagadnień występujących na gruncie prawa procesowego. Pozwoli to niewątpliwie w sposób pełniejszy „naświetlić” kwestię sprzeciwu małżonka wobec zamierzonej przez drugiego z nich czynności zarządu majątkiem wspólnym wraz z łączącymi się z tym zagadnieniem wątpliwościami.

Czynności procesowe jako czynności zarządu majątkiem wspólnym

Zgodnie z art. 36 § 2 zd. 2 k.r.o. wykonywanie zarządu obejmuje czynności, które dotyczą przedmiotów majątkowych należących do majątku wspólnego, w tym również czynności zmierzające do zachowania tego majątku. Wobec takiego określenia zarządu majątkiem wspólnym, trafne wydaje się stwierdzenie, że czynnościami zarządu są czynności cywilnoprawne, czynności procesowe

⁵ Zob. zwłaszcza: K. Gołębiowski, *Zarząd majątkiem wspólnym małżonków*, wyd. 1, Warszawa 2012, s. 347–405; A. Lutkiewicz-Rucińska, *Sprzeciw małżonka wobec zamierzonej przez drugiego małżonka czynności zarządu majątkiem wspólnym (część 1)*..., s. 39–58; tejsze, *Sprzeciw małżonka wobec zamierzonej przez drugiego małżonka czynności zarządu majątkiem wspólnym (część 2)*, „Rodzina i Prawo” 2006, nr 4, s. 25–39; M. Nazar, w: *System prawa prywatnego*, t. 11..., s. 365–376.

oraz faktyczne⁶. W piśmiennictwie wyrażono jednak wątpliwości co do tego, czy do kategorii czynności zarządu majątkiem wspólnym powinny zostać zaliczone również czynności procesowe⁷. Rozwianie tych wątpliwości wymaga bodaj krótkiej wzmianki odnośnie do pojęcia wspomnianych czynności. Kodeks postępowania cywilnego nie zawiera definicji czynności procesowej, aczkolwiek pojęcie to pojawia się w wielu przepisach Kodeksu postępowania cywilnego⁸. W piśmiennictwie pojawiło się więc wiele określeń czynności procesowej. Powszechnie autorzy starali się sprecyzować to pojęcie, akcentując rozmaite cechy, jakimi powinna się charakteryzować ta czynność⁹. Na użytek niniejszego opracowania można przyjąć, że czynnością procesową jest formalna czynność podmiotu postępowania, która może wyrzucić skutki prawne dla procesu cywilnego (lub innego rodzaju postępowania), w związku z którym ta czynność zostaje dokonana¹⁰. Jak się ponadto przyjmuje, pojęcie „czynność procesowa” ma odpowiednie zastosowanie także w postępowaniu nieprocesowym¹¹.

Poza dyskusją wydaje się stwierdzenie, że czynnością procesową jest zarówno czynność, która zapoczątkowała postępowanie, jak i każda czynność należąca do czynności składających się na akt procesu (postępowania nieprocesowego). Do czynności procesowych należy zaliczyć również czynność, która powoduje, że postępowanie nie zakończy się wydaniem orzeczenia przez sąd co do istoty sprawy¹². Wśród czynności procesowych zgodnie wyróżnia się, stosując kryterium podmiotu dokonującego tej czynności, czynności procesowe stron

⁶ Zob. np. M. Nazar, w: *System prawa prywatnego*, t. 11..., s. 345.

⁷ Odnośnie do wątpliwości co do zaliczenia do czynności zarządu czynności procesowych zob. np. J. Pisuliński, *O potrzebie reformy przepisów regulujących stosunki majątkowe między małżonkami*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2012, nr 2, s. 199–200.

⁸ Zob. np. art. 5, 66, 79, 101 k.p.c.

⁹ Odnośnie do wspomnianych prób definicji czynności procesowej zob. np. E. Waśkowski, *Istota czynności procesowych*, „Polski Proces Cywilny” 1937, nr 24, s. 737 i n.; W. Siedlecki, *Czynności procesowe*, „Państwo i Prawo” 1951, z. 11, s. 696 i n.; M. Piekarski, *Czynności materialnoprawne i procesowe w sprawach cywilnych*, „Studia Prawnicze” 1973, z. 37, s. 128 i n.; Z. Świeboda, *Czynności procesowe w postępowaniu cywilnym*, wyd. 1, Warszawa 1990, s. 23–25; T. Wiśniewski, *Przebieg procesu cywilnego*, wyd. 2, Warszawa 2013, s. 22–30.

¹⁰ Tak W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, wyd. 1, Warszawa 1998, s. 150–151; P. Osowy, *Postępowanie cywilne*, wyd. 1, Warszawa 2003, s. 121.

¹¹ Zob. np. W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilne...*, s. 151–152. Obszernie na temat czynności w postępowaniu nieprocesowym zob. np. J. Turek, *Czynności w postępowaniu nieprocesowym*, wyd. 1, Warszawa 2013.

¹² Zob. np. Z. Świeboda, *Czynności procesowe...*, s. 62; W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilne...*, s. 153–154.

(uczestników) postępowania. W grę mogą więc wchodzić na przykład czynności dokonywane przez małżonków w toku właściwego postępowania lub takie postępowanie inicjujące. Jeżeli więc czynności procesowe dotyczą przedmiotów majątkowych należących do majątku wspólnego małżonków, to znaczy, gdy skutki prawne tych czynności odnoszą się do praw należących do majątku wspólnego, to można je zakwalifikować do czynności zarządu majątkiem wspólnym. Wszak ustawodawca posłużył się ogólną formułą „czynności zarządu majątkiem wspólnym”, nie wykluczając z tej kategorii na przykład czynności procesowych, a nie powinno budzić wątpliwości, że również czynności procesowe mogą dotyczyć przedmiotów majątkowych należących do majątku wspólnego, oraz że ich dokonywanie może wywierać wpływ na ten majątek. Dodatkowym argumentem mogącym przemawiać za przyjętym zapatrywaniem może być także to, że czynności procesowe zalicza się do kategorii czynności prawnych w szerokim znaczeniu tego terminu. Oczywiście, że pojęcia te nie są identyczne, cechują się odrębnościami zarówno co do ich treści, jak i skutków, nie oznacza to jednak, iż czynności procesowe nie mogą spełniać przesłanek czynności zarządu określonych w art. 36 § 2 zd. 2 k.r.o., tak jak przesłanki te spełniają czynności materialnoprawne. Uznanie za trafne założenia, zgodnie z którym do czynności zarządu majątkiem wspólnym zaliczyć można również czynności procesowe, wydaje się więc uzasadnione, aczkolwiek niepodobna jednocześnie zaprzeczyć, że przyjęte zapatrywanie może się stać przyczyną rozmaitych wątpliwości wymagających rozstrzygnięcia.

Ustawodawca, we wspomnianym art. 36 § 2 zd. 2 k.r.o., nadmienia ponadto o czynnościach zmierzających do zachowania majątku wspólnego. Wobec powyższego, rozpatrywane pojęcie obejmuje także, zgodnie z treścią art. 36 § 2 zd. 2 k.r.o., tak zwane czynności zachowawcze, zmierzające do zachowania majątku wspólnego. Jak się wskazuje, czynności te mogą mieć charakter defensywny i być podejmowane w celu ochrony naruszonego prawa lub przywrócenia stanu sprzed naruszeń (na przykład powództwo windykacyjne albo negatoryjne). Mogą one mieć także charakter ofensywny, wówczas gdy podejmowane są działania w celu usunięcia niepewności prawnej i wynikającego z tego zagrożenia (na przykład powództwo o ustalenie istnienia lub nieistnienia prawa albo stosunku prawnego wytoczone na podstawie art. 189 k.p.c.)¹³. Każdy z małżonków ma więc samodzielną, czynną legitymację procesową w sprawach sądowych dotyczących

¹³ Tak np. J. Ignaczewski, w: *Małżeńskie prawo majątkowe*, red. J. Ignaczewski, wyd. 2, Warszawa 2011, s. 84.

przedmiotów majątkowych należących do majątku wspólnego, przedmiotów, którymi ten małżonek może samodzielnie zarządzać. Może więc na przykład samodzielnie, bez zgody drugiego małżonka, wytoczyć powództwo. W pewnych jednak przypadkach dokonanie czynności procesowej wymagać będzie zgody drugiego małżonka. Odnosić się to będzie do spraw, w których skutek uwzględnienia powództwa jest równoznaczny ze skutkiem czynności prawnej, na dokonanie której wymagana jest zgoda drugiego z małżonków na podstawie art. 37 § 1 k.r.o. Do takiej kategorii należą na przykład sprawy wytoczone na podstawie art. 231 § 1 k.c. Brak zgody małżonka na wytoczenie powództwa w tej materii przez drugiego z nich oznacza brak legitymacji procesowej powoda¹⁴.

W sprawach, w których jeden z małżonków podejmuje czynności defenzywne, rodzi się wątpliwość, czy drugi, nie działający małżonek może zgłosić sprzeciw w trybie art. 36¹ § 1 k.r.o. Zgłaszanie roszczeń tego typu służy generalnie zachowaniu wspólnego prawa i znajduje swoją aksjologiczną podstawę w uniwersalnej dyspozycji art. 209 k.c. Ponadto dopuszczenie sprzeciwu jednego z małżonków wobec tego rodzaju czynności, podejmowanej w stosunku do zachowania wspólnego prawa, może wywoływać wątpliwości również w świetle dyspozycji art. 206 k.c. lub art. 34¹ k.r.o. w zakresie wzajemnych relacji między tymi osobami. W odniesieniu do czynności zachowawczych przyjmuje się bowiem, że współwłaściciel podejmujący czynności zachowawcze działa w imieniu własnym, ale reprezentuje interesy innych współwłaścicieli. Cechą charakterystyczną tej reprezentacji jest więc to, że podejmując czynność zachowawczą, działa w interesie wszystkich¹⁵. Jak ponadto wskazywano, współwłaściciel nie może skutecznie podejmować czynności zachowawczych, jeżeli sprzeciwiają się temu współwłaściciele reprezentujący większość udziałów¹⁶. Zdaniem Sądu Najwyższego, wspomniana zasada nie ma jednak zastosowania w przypadku, w którym jeden z małżonków, wbrew sprzeciwowi drugiego z nich, dochodzi roszczenia o wydanie nieruchomości wchodzącej w skład małżeńskiej wspólności majątkowej¹⁷. Jak się jednak wydaje, trudno jest uznać wspomniane orzeczenie Sądu Najwyższego za aktualne wobec zmienionego i obowiązującego stanu

¹⁴ Tak M. Sychowicz, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Piasecki, wyd. 5, Warszawa 2011, s. 240.

¹⁵ Zob. E. Skowrońska-Bocian, w: *Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz do artykułów 1–449¹⁰*, red. K. Pietrzykowski, wyd. 6, Warszawa 2011, s. 654.

¹⁶ Zob. Uchwała SN z dn. 5.6.1985 r., III CZP 35/85, OSN 1986, nr 4, poz. 47.

¹⁷ Zob. Orzeczenie SN z dn. 20.11.1974 r., III CRN 294/74, OSPiKA 1975, nr 10, poz. 215.

prawnego. Można by się bowiem zastanawiać, czy – wobec treści art. 36¹ § 1 k.r.o. – nie prowadziłyby ono do skutków sprzecznych z prawem.

Mając więc na uwadze cechy charakterystyczne czynności zachowawczych, należy przyjąć, że jeżeli jeden z małżonków podejmuje czynność zachowawczą, to czyni to w interesie ich obojga. Podjęta przez niego czynność nie tylko służy interesom obojga małżonków, ale czynność ta dotyczy prawa przysługującego niepodzielnie małżonkom, które może być zrealizowane tylko w całości¹⁸. Skoro tak, to celem tej czynności powinna być na przykład ochrona wspólnego majątku, zachowanie go w stanie nie pogorszonym. Jak już wspomniano, czynności zachowawcze mogą mieć jednak nie tylko cechę defensywną, ale i ofensywną. Mogą bowiem zmierzać do usunięcia niepewności prawnej i wynikającego stąd potencjalnego zagrożenia¹⁹. Jako przykład podaje się, o czym już uprzednio wspomniano, wytoczone na podstawie art. 189 k.p.c. powództwo o ustalenie istnienia (nieistnienia) prawa lub stosunku prawnego²⁰.

Wobec poczynionych uwag, wątpliwości musi wywoływać fakt, czy w stosunku do omawianych czynności powinien być dopuszczalny sprzeciw, skoro podejmowane są one w interesie nie tylko małżonka dokonującego czynności zachowawczej, ale i w interesie obojga małżonków i służą zachowaniu ich majątku wspólnego. Z treści art. 36¹ § 1 k.r.o. wynika, że jest to możliwe, skoro wyraźnie wyłączone zostały jedynie trzy kategorie czynności, od których sprzeciw nie jest dopuszczalny. Oznacza to więc, że poza wspomnianymi ograniczeniami małżonek jest uprawniony do sprzeciwienia się każdej czynności zamierzonej przez współmałżonka, o ile dotyczy ona zarządu majątkiem wspólnym²¹. Należy wobec tego przyjąć, że ustawodawca dopuszcza możliwość sprzeciwu także od zamierzonej przez jednego z małżonków czynności zachowawczej, aczkolwiek może to rodzić wątpliwości w związku ze wspomnianym uprzednio charakterem czynności zachowawczych. Może też rodzić pytania o zgodność art. 36¹ § 1 k.r.o. z art. 206 k.c., 209 k.c. czy art. 34¹ k.r.o.

Dodatkowo powstaje wątpliwość, czy w sprawach, w których przedmiotem sporu jest składnik majątku wspólnego, jeden z małżonków, wykonując

¹⁸ Zob. M. Uliasz, *Czynności zachowawcze (art. 209 k.c.) w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego*, „Przegląd Sądowy” 2004, nr 4, s. 76–77.

¹⁹ Tak J. Ignaczewski, w: *Małżeńskie prawo majątkowe...*, s. 84.

²⁰ Tak E. Wengerek, *Powództwo o ustalenie*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1959, nr 1, s. 1–33.

²¹ Zob. np. J. Ignaczewski, w: *Małżeńskie prawo majątkowe...*, s. 84–85.

przysługujące mu uprawnienie do samodzielnego działania, może na przykład zrzec się roszczenia cywilnoprawnego (właściwie cofnąć powództwo z jednoczesnym zrzeczeniem się roszczenia materialnoprawnego – art. 203 § 1 k.p.c.) bez zgody drugiego z nich. Wydaje się, że w sprawach, w których wytoczenie powództwa cywilnego jest uważane za czynność zarządu majątkiem wspólnym, której drugi z małżonków może się sprzeciwić (art. 36¹ § 1 k.r.o.) i to czyni, wówczas sprzeciw należy uznać za dopuszczalny, aczkolwiek sąd, w trybie art. 39 k.r.o., może zezwolić na zrzeczenie się przez jednego z małżonków roszczenia, pomimo sprzeciwu drugiego z nich.

Będący przedmiotem niniejszych rozważań art. 36¹ k.r.o. zawiera w paragrafie pierwszym unormowanie, zgodnie z którym małżonek może się sprzeciwić czynności zarządu majątkiem wspólnym zamierzonej przez drugiego małżonka. Uprawnienie to nie przysługuje mu w odniesieniu do czynności podejmowanych w bieżących sprawach życia codziennego lub zmierzających do zaspokojenia zwykłych potrzeb rodziny, albo podejmowanych w ramach działalności zarobkowej. Sprzeciw może więc zostać złożony na przykład wobec zamierzonego wytoczenia powództwa przez jednego z małżonków w ramach którejkolwiek z kategorii powództw (o świadczenie, ustalenie albo ukształtowanie stosunku prawnego), jeżeli tylko dotyczą one przedmiotów majątkowych należących do majątku wspólnego zgodnie z art. 31 k.r.o. W myśl paragrafu pierwszego tego przepisu pojęcie „przedmioty majątkowe” obejmuje prawa majątkowe bezwzględne i względne, posiadanie oraz ekspektatywę²². Jedynie więc tytułem przykładu można wspomnieć, że możliwy jest sprzeciw wobec zamierzonego powództwa windykacyjnego, negatoryjnego, posesoryjnego, o ustalenie, iż małżonkowie są właścicielami nieruchomości na zasadach wspólności majątkowej. Jak się podnosi, sprzeciw dopuszczalny jest także w stosunku do czynności podejmowanych w przygotowaniu do wytoczenia odpowiednich powództw, takich jak wezwanie do zapłaty lub wezwanie do wydania rzeczy²³. Sprzeciw możliwy jest również w stosunku do czynności podejmowanych w ramach postępowania nieprocesowego, przy założeniu, że odnoszą się one do przedmiotów majątku wspólnego. Jako przykład można wskazać chociażby sprawy o stwierdzenie zasiedzenia. Jak się bowiem wydaje, każdy z małżonków jest uprawniony do złożenia wniosku o stwierdzenie nabycia własności przez oboje wskutek zasiedzenia,

²² Tak np. M. Sychowicz, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. K. Piasecki, s. 187.

²³ Tak K. Gołębiowski, *Zarząd majątkiem wspólnym...*, s. 356.

na zasadach wspólności majątkowej małżeńskiej w trybie art. 609 § 1 k.p.c. Innym przykładem mogą być sprawy z zakresu sprawa spadkowego, jak na przykład złożenie wniosku o zabezpieczenie spadku (art. 635 § 2 k.p.c.). W ramach czynności zarządu majątkiem wspólnym sytuują się także czynności podejmowane w postępowaniach pomocniczych. Na przykład, w ramach postępowania zabezpieczającego jeden z małżonków składa wnioski o udzielenie zabezpieczenia, uprawdopodobniając roszczenie (art. 730¹ § 1 k.p.c.) oraz twierdzony interes prawny. W grę może wejść również złożenie wniosku o nadanie przez sąd klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu.

Jak to uprzednio wspomniano, małżonek nie może się sprzeciwić czynności podejmowanej w bieżących sprawach życia codziennego lub zmierzającej do zaspokojenia zwykłych potrzeb rodziny, albo podejmowanej w ramach działalności zarobkowej. Konieczne jest więc rozważenie, czy wspomniane wyłączenia sprzeciwu mogą się odnosić do czynności podejmowanych przed sądem. Wyjaśnienia wobec tego wymagają zamieszczone w art. 36¹ § 1 k.r.o. pojęcia.

Jak się wskazuje, zawarte we wspomnianym przepisie pojęcie „bieżące sprawy życia codziennego” stanowi nawiązanie do art. 14 § 2 k.c. oraz do art. 20 k.c. W tych przepisach nadmienia się jednakże o „umowach powszechnie zawieranych w drobnych, bieżących sprawach życia codziennego”. Zasadne wobec tego wydaje się zapatrywanie, zgodnie z którym zawarte w art. 36¹ § 1 k.r.o. sformułowanie jest szersze od określenia umieszczonego w powołanych przepisach Kodeksu cywilnego. Dotyczy ono bowiem nie tylko umów, ale i jednostronnych czynności prawnych, a także czynności faktycznych. Ponadto w grę wchodzi nie tylko „drobne” sprawy, ale także wszelkie sprawy życia codziennego, mające jednakże walor spraw bieżących. Jak wskazano w piśmiennictwie, przez rozpatrywane pojęcie rozumie się czynność zarządu majątkiem wspólnym, która jest sprawą aktualną, na czasie, oraz jest dokonywana codziennie lub bardzo często, a przynajmniej stanowi czynność powtarzalną, zwyczajną w danej rodzinie²⁴. Jeżeli przyjąć to zapatrywanie za trafne, wówczas należy uznać, iż dokonywanie czynności procesowych (albo w postępowaniu nieprocesowym) nie mieści się w pojęciu „bieżące sprawy życia codziennego”.

Wątpliwości może wywoływać także i to, czy czynności podejmowane przed sądem mogą zmierzać do zaspokojenia zwykłych potrzeb rodziny. Jeżeli bowiem przyjąć, że przez to pojęcie rozumie się potrzeby wynikające

²⁴ Tak A. Lutkiewicz-Rucińska, *Sprzeciw... (część I)*., s. 51.

z powtarzalnych czynności dotyczących wspólnego gospodarstwa domowego, a także, że są to zwykle, normalne czynności służące zaspokajaniu bieżących potrzeb danej rodziny²⁵, to raczej trudno jest przyjąć, że w tym pojęciu mieści się na przykład wytoczenie stosownego powództwa, albo złożenie wniosku o wszczęcie postępowania.

Niejasne jest również pojęcie „czynność podejmowana w ramach działalności zarobkowej”²⁶. Jak się przyjmuje, wyłączenie sprzeciwu odnosi się zarówno do czynności zarobkowych, jak i podejmowanych w ramach działalności zawodowej²⁷. Odnosząc to zagadnienie bezpośrednio na grunt czynności podejmowanych przed sądem, będących czynnościami zarządu, wydaje się, że można stwierdzić, iż czynności te również, tak jak i poprzednio, nie zostaną objęte przewidzianym w art. 36¹ § 1 k.r.o. wyłączeniem. Wobec tego można uznać za zasadne stwierdzenie, że w odniesieniu do czynności podejmowanych przed sądem, będących czynnościami zarządu majątkiem wspólnym, zawsze jest dopuszczalny sprzeciw małżonka, skoro żadne z przewidzianych w art. 36¹ § 1 k.r.o. wyłączeń do tego typu czynności zarządu się nie odnosi.

Adresat i forma sprzeciwu wobec zamierzonej czynności przed sądem

Z treści art. 36¹ § 1 oraz § 2 k.r.o. wynika, że adresatem sprzeciwu może być małżonek osoby zamierzającej dokonać czynności zarządu majątkiem wspólnym, a także osoba trzecia, z którą dany małżonek zamierza dokonać czynności prawnej. Obecnie należy poddać rozważeniu zagadnienie, czy przedstawione stwierdzenie odnosi się również w całej rozciągłości do czynności procesowych. Jeżeli uznać za trafne stwierdzenie, że sprzeciw jest uprawnieniem małżonka, które jest wykonywane przez złożenie oświadczenia woli, to wspomniany sprzeciw może zostać złożony w sposób wyraźny lub dorozumiany, byleby wola małżonka w tym zakresie została wyartykułowana w sposób niewątpliwy. Złożenie sprzeciwu nie wymaga zachowania szczególnej formy. Takiej formy nie przewidują przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego²⁸. W odniesieniu do

²⁵ Tak J. Winiarz (w opracowaniu J. Gajdy), w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, wyd. 3, Warszawa 2012, s. 324.

²⁶ Zob. co do tego pojęcia np. K. Gołębiowski, *Zarząd majątkiem wspólnym...*, s. 392–396 oraz A. Lutkiewicz-Rucińska, *Sprzeciw ... (część I)*..., s. 52–58 oraz cyt. tam piśmiennictwo.

²⁷ Tak np. M. Nazar, w: *System prawa prywatnego*, t. 11..., s. 368.

²⁸ Zob. np. Orzeczenie SA w Katowicach z dn. 20.02.2009 r., I Aca 32/09, LEX nr 508515.

sprzeciwu nie znajdzie też zastosowania art. 76 k.c., przewidujący możliwość zastrzeżenia szczególnej formy przez strony umowy, jako że sprzeciw jest jednostronną czynnością prawną.

W piśmiennictwie podniesiono, że w przypadku skierowania do adresata sprzeciwu w formie pisemnej może zostać wykorzystany, przewidziany w art. 138 i 139 k.p.c., tryb taki, jak przy doręczeniach przesyłek sądowych²⁹. Z przedstawionym zapatrywaniem można się ewentualnie zgodzić, przy założeniu wszakże, że wspomniany tryb potraktujemy jako możliwość, a nie powinność małżonka dokonującego sprzeciwu. Nałożenie bowiem na niego obowiązku przestrzegania zasad doręczenia bezpośrednio adresatowi lub doręczenia zastępczego pozostawałoby w sprzeczności z tezą, iż sprzeciw może zostać złożony w jakikolwiek sposób, w tym także dorozumiany.

Jak się wydaje, możliwe jest przyjęcie założenia, zgodnie z którym sprzeciw zostaje wyrażony z chwilą, gdy oświadczenie go zawierające doszło do małżonka w taki sposób, że mógł się on zapoznać z jego treścią (art. 61 § 1 k.c.)³⁰.

Istotne z punktu widzenia skuteczności sprzeciwu wobec małżonka jest to, że może on zostać dokonany w stosunku do czynności zamierzonej, a więc przed dokonaniem czynności zarządu. Tak więc, jeżeli jeden z małżonków wyrazi sprzeciw na przykład przed zamierzonym wytoczeniem powództwa przez drugiego z nich, wywoła on ten skutek, że małżonek wytaczający powództwo nie będzie miał legitymacji czynnej w danej sprawie. W takim wypadku małżonek musi więc wiedzieć o zamierzonym wytoczeniu powództwa przez drugiego z nich. W odniesieniu zaś do skuteczności sprzeciwu wobec osoby trzeciej, art. 36¹ § 2 k.r.o. stwierdza, że sprzeciw jest skuteczny, jeżeli osoba ta mogła się z nim zapoznać przed dokonaniem czynności prawnej. W związku z takim brzmieniem przywołanego przepisu, rodzą się wątpliwości, czy dotyczy on także czynności procesowych. Tak być powinno, skoro przyjmuje się, że czynności procesowe są szczególnego rodzaju czynnościami prawnymi oraz że te czynności są zaliczane obok czynności prawnych i faktycznych do czynności zarządu majątkiem wspólnym. Jak się jednak wydaje, art. 36¹ § 2 k.r.o. nie odnosi się do czynności procesowych. Skoro tak, to adresatem sprzeciwu wobec zamierzonej czynności procesowej zarządu majątkiem wspólnym nie może być osoba trzecia, a jedynie małżonek. W odniesieniu do czynności procesowych bez znaczenia jest

²⁹ Tak J. Ignaczewski, w: *Małżeńskie prawo majątkowe...*, s. 87.

³⁰ W przypadku sprzeciwu wyrażonego w formie elektronicznej zastosowanie znajdzie art. 61 § 2 k.c.

przecież wiedza (lub możliwość dowiedzenia się) osoby trzeciej o zamierzonym dokonaniu czynności procesowej jednego z małżonków i o sprzeciwie drugiego z nich w tej kwestii. Nie można bowiem przyjąć, że na przykład fakt, że osoba trzecia wie (lub mogła się dowiedzieć) o sprzeciwie jednego z małżonków wobec chociażby zamierzonego wytoczenia powództwa przez drugiego z nich, będzie miał jakikolwiek wpływ na przysługiwanie temu małżonkowi legitymacji czynnej w tej mierze. W przeciwnym razie należałoby przyjąć, że na przykład brak wiedzy osoby trzeciej o wyrażonym przez małżonka sprzeciwie, wobec zamierzonego wytoczenia powództwa przez współmałżonka, spowodowany niemożliwością dowiedzenia się o tym, skutkuje pozbawieniem tego małżonka legitymacji czynnej w sprawach, w których rozstrzygnięcie sądu wywoła skutki w sferze praw lub obowiązków osoby trzeciej. Wiedza (brak wiedzy) lub możliwość powzięcia wiadomości o sprzeciwie przez osobę trzecią nie mogą mieć wszak wpływu na zdolność małżonka do podejmowania czynności w postępowaniu sądowym. Oczywiście stosowne rozstrzygnięcie sądu, będące konsekwencją dokonania określonej czynności procesowej przez małżonka, może wywołać skutki prawne wobec osoby trzeciej, ale skutki te będą wynikać z wydania orzeczenia przez sąd. Nie może być natomiast tak, że niemożliwość dowiedzenia się przez osobę trzecią o sprzeciwie wobec zamierzonej czynności procesowej uniemożliwi na przykład wszczęcie postępowania sądowego, a w konsekwencji rozstrzygnięcie sprawy przez sąd. Można wręcz zaryzykować stwierdzenie, że przyjęcie zanegowanego zapatrywania dawałoby możliwość podważenia jednej z fundamentalnych zasad postępowania sądowego, jaką jest prawo do sądu, skoro powodowałoby ono ograniczanie jednostce możliwości skutecznego skierowania jej sprawy na drogę postępowania cywilnego.

Podsumowując poczynione uwagi, należy stwierdzić, że adresatem sprzeciwu, o którym mowa w art. 36¹ k.r.o., w przypadku czynności procesowych może być małżonek, nie zaś osoba trzecia. Tezę tę wspierają ponadto uwagi zawarte w kolejnych punktach niniejszego opracowania dotyczących skutków dokonania czynności przed sądem, pomimo sprzeciwu współmałżonka, oraz ochrony osób trzecich w przypadku czynności procesowych, jak również wyrażone uprzednio zapatrywanie, że przewidziane w art. 36¹ § 1 k.r.o. wyłączenia dopuszczalności sprzeciwu nie dotyczą czynności procesowych. Z rozważań tych wynika bowiem, że nie jest możliwe stosowanie art. 36¹ k.r.o. w całej rozciągłości i bez ograniczeń do czynności procesowych, pomimo że należy zaliczyć je do czynności zarządu majątkiem wspólnym.

Skutki dokonania czynności przed sądem pomimo sprzeciwu współmałżonka

Jak to już uprzednio wspomniano, czynnością procesową jest zarówno czynność, która zapoczątkowała postępowanie, jak i każda czynność należąca do czynności składających się na akt procesu (postępowania nieprocesowego). Do czynności procesowych należy zaliczyć również czynność, która powoduje, że postępowanie nie zakończy się wydaniem orzeczenia przez sąd co do istoty sprawy. Mając to na uwadze, należy rozpatrywać różnorodne sytuacje, w których małżonek sprzeciwia się dokonaniu jednej ze wspomnianych kategorii czynności procesowych przez drugiego. Możliwe do zaistnienia sytuacje przedstawione zostaną na przykładzie postępowania procesowego (w przypadku postępowania nieprocesowego sytuacja będzie się przedstawiała analogicznie). Zaprezentowane przykłady będą bazowały na założeniu, że sąd może – na podstawie art. 39 k.r.o. – nie tylko zezwolić na dokonanie zamierzonej czynności, ale i potwierdzić czynność już dokonaną³¹.

W odniesieniu do czynności inicjujących postępowanie jako przykład można podać sytuację, w której jeden z małżonków zamierza wytoczyć powództwo. Drugi z nich sprzeciwia się temu. Dokonanie sprzeciwu oznacza, że małżonek wytaczający powództwo nie ma legitymacji procesowej w tym wypadku. Jeżeli pomimo sprzeciwu małżonek wytacza wspomniane powództwo, a następnie zwraca się do sądu, na podstawie art. 36¹ § 3 k.r.o. w zw. z art. 39 k.r.o., o zezwolenie na dokonanie czynności, wówczas sąd powinien zawiesić postępowanie na podstawie art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. W przypadku, w którym małżonek wytaczający powództwo uzyska wspomniane zezwolenie, wówczas sąd podejmie postępowanie (art. 180 § 1 pkt 4 k.p.c.) i rozstrzygnie co do meritum sprawy. Natomiast jeżeli małżonek wytaczający powództwo nie uzyskałby zezwolenia sądu, o którym mowa w art. 39 k.r.o., wówczas należy uznać, że nie przysługuje mu legitymacja czynna w tej sprawie. Wobec tego sąd wyda wyrok oddalający powództwo.

³¹ Odmienne w tej kwestii zob. np. M. Nazar, w: *System prawa prywatnego*, t. 11..., red. T. Smoczyński, s. 378; K. Gołębiowski, *Zarząd majątkiem wspólnym...*, s. 525–526. Za dopuszczalnością udzielenia rozpatrywanego zezwolenia po zawarciu umowy opowiedział się np. J. Pietrzykowski, zastrzegając, że udzielenie zezwolenia *ex post* nie wchodzi w rachubę, gdy druga strona umowy stała się wolna wskutek bezskutecznego upływu terminu wskazanego w art. 37 § 3 k.r.o. oraz w przypadku dokonania jednostronnej czynności prawnej przez małżonka bez wymaganej zgody drugiego. Zob. J. Pietrzykowski (w opracowaniu K. Pietrzykowskiego), w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, wyd. 3, Warszawa 2012, s. 434.

Inaczej będzie się przedstawiała sytuacja, gdy małżonek zamierzający wytoczyć powództwo nie czyni tego, lecz wobec sprzeciwu współmałżonka zwraca się do sądu – na podstawie art. 39 k.r.o. – o zezwolenie na dokonanie tej czynności. W razie uzyskania zezwolenia, należy przyjąć, że jako legitymowany czynnie wytoczy powództwo, a sąd rozpozna sprawę co do istoty. Jeżeli natomiast wspomnianego zezwolenie nie uzyskałby, a pomimo to powództwo zostałoby przez niego wytoczone, wówczas sąd powinien takie powództwo oddalić.

W odniesieniu do drugiej kategorii czynności procesowych jako przykład można podać sytuację, w której jeden z małżonków chce dokonać zmiany powództwa przez zmianę dotychczasowego żądania (na przykład zamiast przywrócenia uszkodzonej rzeczy do stanu poprzedniego chce się domagać zapłaty odszkodowania). Drugi z małżonków sprzeciwia się takiej zmianie. Wobec tego pierwszy z nich zwraca się do sądu (art. 36¹ § 3 k.r.o. w zw. z art. 39 k.r.o.) o zezwolenie na dokonanie tej czynności. Konsekwencją powinno być zawieszenie postępowania. W przypadku udzielenia wspomnianego zezwolenia sąd powinien rozpoznać sprawę zgodnie ze zmienioną treścią żądania, wobec braku takiego zezwolenia – zgodnie z dotychczasowym żądaniem.

W ramach trzeciej grupy czynności procesowych mieści się sytuacja, w której jeden z małżonków chce cofnąć powództwo, drugi zaś temu się sprzeciwia. W razie zwrócenia się do sądu na podstawie art. 36¹ § 3 k.r.o. w zw. z art. 39 k.r.o. o zezwolenie na dokonanie tej czynności, sąd rozpoznający daną sprawę zawiesi postępowanie. Zezwolenie na cofnięcie powództwa skutkować będzie umorzeniem postępowania, skoro cofnięte powództwo nie wywołuje żadnych skutków, jakie ustawa łączy z jego wytoczeniem (art. 203 § 2 k.p.c.). Jeżeli zaś małżonek zamierzający cofnąć powództwo nie uzyska wspomnianej zgody na dokonanie tej czynności, wówczas należy przyjąć, że sprawa zostanie rozpoznana zgodnie z żądaniem pozwu.

Analogicznie będzie się przedstawiała sprawa w przypadku zrzeczenia się roszczenia. Jest ono również czynnością procesową, powodującą, że proces nie zakończy się wydaniem przez sąd orzeczenia co do istoty sprawy. Jak się bowiem przyjmuje, przez zrzeczenie się roszczenia powód wnosi o umorzenie postępowania³². Jeżeli więc małżonek zamierzający zrzec się roszczenia uzyska na to zgodę sądu – mimo sprzeciwu drugiego małżonka – wówczas sąd postępowanie

³² Tak Z. Świeboda, *Czynności procesowe...*, s. 74–75.

umorzy. Brak takiego zezwolenia spowoduje, że sąd sprawę rozpozna i orzeknie co do jej istoty.

W dotychczas czynionych uwagach występowała sytuacja, w której małżonek zamierzający dokonać jakiejś czynności procesowej, wobec sprzeciwu drugiego z nich, zwracał się do sądu o udzielenie zezwolenia na dokonanie tej czynności, pomimo wspomnianego sprzeciwu. Dalsze „losy” postępowania zależały od tego, czy sąd wspomniane zezwolenie wydał, czy też nie. Może jednak też dojść do sytuacji, w której zamierzający dokonać czynności przed sądem małżonek, wobec sprzeciwu drugiego z nich, nie zwróci się do sądu o udzielenie zezwolenia na jej dokonanie pomimo sprzeciwu. Skutki takiego stanu rzeczy można rozpatryć na wspomnianych uprzednio przykładach. I tak, na przykład, jeżeli jeden z małżonków wytacza powództwo, drugi zaś się temu sprzeciwia, a małżonek wytaczający powództwo nie występuje o zezwolenie sądu z art. 39 k.r.o., wówczas należy przyjąć, że nie jest on legitymowany czynnie w danej sprawie ze wszelkimi z tego faktu płynącymi konsekwencjami, skutkującymi oddaleniem pozwu. Jeżeli natomiast małżonek zamierzający zmienić powództwo nie występuje o zezwolenie na dokonanie tej czynności przez sąd wobec sprzeciwu drugiego małżonka, oznacza to, że sąd powinien rozpoznać sprawę zgodnie z pierwotnym żądaniem, tak jakby nie było żądania zmiany pozwu. Trzeba bowiem przyjąć, że wobec sprzeciwu drugiego małżonka i niewystąpienia o zezwolenie przez sąd na zmianę pozwu przez pierwszego z nich, nie był on uprawniony do dokonania tej czynności. Nie mogła więc ona wywołać zamierzonego skutku. Podobnie rzecz się będzie miała z czynnościami procesowymi, które powodują, że postępowanie nie zakończy się wydaniem orzeczenia przez sąd co do istoty sprawy. Cofnięcie powództwa przez jednego małżonka nie dojdzie do skutku wobec sprzeciwu drugiego oraz niewystąpienia o udzielenie zezwolenia na dokonanie tej czynności przez sąd.

Specyficznym sposobem powołania się w procesie cywilnym na następstwa wadliwości czynności prawnej jest możliwość jej zaskarżenia przez wytoczenie powództwa o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego³³. Wykorzystanie

³³ P. Osowy, *Przedmiot postępowania toczącego się na skutek wytoczenia powództwa o ustalenie nieważności czynności prawnej dokonanej w formie aktu notarialnego (zagadnienia wybrane)*, w: *Rozprawy z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Aleksandrowi Oleszce*, red. A. Dańko-Roesler, J. Jacyszyn, M. Pazdan, W. Popiołek, Warszawa 2012, s. 392 i n.

tej formy ochrony o cesze zapobiegawczej³⁴, prowadzącej do możliwości następczego ustalenia zaistnienia tej sankcji, eksponowane jest w szczególności w odniesieniu do nieważności bezwzględnej³⁵, jako najdalej idącej sankcji wadliwej czynności prawnej. Jednakże, gdy jeden z małżonków zakwestionuje zasadność powództwa (poprawniej należałoby wskazać na brak twierdzonego interesu prawnego) w trybie złożonego oświadczenia woli (art. 36¹ § 1 k.r.o.), to drugi z nich nie może nadal powoływać się na to, że działa w ramach zarządu majątkiem wspólnym. Dlatego też dla zachowania czynnej legitymacji procesowej konieczne będzie uzyskanie przez powoda, na podstawie art. 39 k.r.o., zezwolenia sądu na wytoczenie powództwa. Do tego czasu sąd rozstrzygający sprawę zawiesi postępowanie na podstawie art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. Gdyby jednak sąd rozstrzygający sprawę o udzielenie zezwolenia oddalił wnioszek, wówczas po podjęciu sprawy sąd powinien pozew oddalić, a nie odrzucić w trybie art. 199 § 1 pkt 3 k.p.c.³⁶

Problem ochrony osób trzecich w odniesieniu do czynności procesowych

Jak już uprzednio wspomniano, czynności procesowe zalicza się do kategorii czynności prawnych w szerokim znaczeniu tego terminu, z zastrzeżeniem, że wspomniane pojęcia nie są identyczne. Są bowiem odrębne zarówno w zakresie treści, jak i skutków. Skoro tak, to należy rozważyć, czy przewidziana w art. 36¹ § 2 k.r.o. ochrona osób trzecich znajduje zastosowanie jedynie w odniesieniu do czynności prawnych prawa materialnego, czy również do czynności procesowych.

Zgodnie ze wspomnianym art. 36¹ § 2 k.r.o. sprzeciw jest skuteczny w stosunku do osoby trzeciej, jeżeli mogła się ona z nim zapoznać przed dokonaniem czynności prawnej. Mając na uwadze problematykę poruszaną w niniejszym opracowaniu, należy się skupić jedynie na rozumieniu czynności prawnej zawartej w przywołanym przepisie. Pominięte zostaną natomiast inne wątpliwości

³⁴ Tożsamy pogląd zaprezentował SN w orzeczeniu z dn. 18.06.2009 r., II CSK 33/09, LEX Nr 515730.

³⁵ W języku prawnym nie pojawia się określenie „bezwzględnie”, jednak nie budzi wątpliwości, że z tą postacią nieważności mamy do czynienia.

³⁶ Tak np. SN w orzeczeniu z dn. 20.07.1985 r., III CZP 37/85, OSNCP 1986, nr 5, poz. 67.

związane z interpretacją art. 36¹ § 2 k.r.o.³⁷ Jak się wydaje, zawarte w omawianym przepisie pojęcie „czynności prawne” odnosić należy jedynie do czynności prawnych występujących na gruncie prawa materialnego. Przepis art. 36¹ § 2 k.r.o. nie znajdzie więc zastosowania w odniesieniu do czynności procesowych (nieprocesowych) dokonywanych przez strony (uczestników) postępowania. Aby uzasadnić to stanowisko, należy przez chwilę zatrzymać się nad problemami, jakie wynikają z art. 36¹ § 2 k.r.o. na gruncie prawa materialnego. Dzięki temu stanie się możliwe uzasadnienie zaproponowanego stanowiska. Przede wszystkim nie jest jasne, jakie skutki wywołuje sprzeciw w odniesieniu do czynności prawnej dokonanej przez jednego małżonka, pomimo wyrażenia sprzeciwu przez drugiego z nich. W grę może bowiem wchodzić sankcja bezwzględnej nieważności czynności prawnej albo sankcja bezskuteczności³⁸. W konsekwencji niejasne jest, na czym mają polegać skutki w przypadku, w którym sprzeciw wobec osoby trzeciej jest skuteczny, a na czym, gdy sprzeciw ten nie jest wobec niej skuteczny. Założeniem powinno być bowiem to, że skuteczność sprzeciwu powoduje, iż na przykład umowa zawarta z osobą trzecią przez jednego z małżonków pomimo sprzeciwu drugiego nie wywoła skutków prawnych wobec tej osoby. Natomiast w sytuacji, w której sprzeciw małżonka wobec osoby trzeciej nie był skuteczny – zawarta umowa wywołała wobec tej osoby skutki prawne. Będzie to miało miejsce wówczas, gdy osoba trzecia nie mogła się ze sprzeciwem zapoznać przed dokonaniem czynności prawnej.

Po tym krótkim zaprezentowaniu problemów łączących się ze skutecznością sprzeciwu na gruncie prawa materialnego, należy zastanowić się, czy wspomniane kwestie w ogóle można odnieść do czynności procesowych. Jak się wydaje, nie jest to możliwe. W przeciwnym wypadku należałoby podjąć rozważania na temat ważności wytoczonego powództwa przez jednego z małżonków pomimo sprzeciwu drugiego z nich. Pojawiłby się problem, na gruncie przepisów dotyczących postępowania procesowego, skuteczności sprzeciwu wobec zamierzonego cofnięcia powództwa przez jednego z małżonków albo zmiany treści żądania zawartego w pozwie. Oczywiście niepodobna twierdzić, że dokonanie

³⁷ Jako przykład wspomnianych wątpliwości można podać rozumienie zwrotu „mogła się z nim zapoznać”. Nie jest bowiem jasne, czy chodzi o sytuację, w której osoba trzecia mogła się zapoznać ze sprzeciwem przy zachowaniu należytej staranności, czy też jedynie z łatwością mogła się o sprzeciwie dowiedzieć. Jak się wydaje, właściwsza jest pierwsza interpretacja. Kwestia ta jednak z uwagi na temat opracowania nie będzie rozwijana. Zob. w tej mierze np. A. Lutkiewicz-Rucińska, *Sprzeciw... (część 2)*..., s. 25–29.

³⁸ Odnośnie do tych wątpliwości zob. np. tamże, s. 29–36 oraz cyt. tam piśmiennictwo.

poszczególnych czynności procesowych przez jednego z małżonków nie będzie wywierało żadnego wpływu na sytuację prawną osoby trzeciej, choćby tylko z tego powodu, że niektóre czynności procesowe wywołują również bezpośrednio skutki na gruncie prawa materialnego. Jako przykład może posłużyć zarządzenie się roszczenia. Niemniej jednak nie da się twierdzić, że powództwo jest bezwzględnie nieważne w razie jego wytoczenia przez jednego z małżonków pomimo sprzeciwu drugiego. Kodeks postępowania cywilnego nie zna po prostu takiej instytucji, jak na przykład bezwzględna nieważność powództwa lub jego względna bezskuteczność. Jak się wobec tego wydaje, twierdzenie o braku możliwości zastosowania art. 36¹ § 2 k.r.o. do czynności procesowych wydaje się uzasadnione. Nie ma bowiem możliwości zastosowania wynikających z tego przepisu sankcji w stosunku do tychże czynności. Ponadto, jak to już uprzednio wspomniano, możliwość powzięcia wiadomości o sprzeciwie przez osobę trzecią nie może mieć wpływu na istnienie legitymacji procesowej małżonka w sprawach zarządu majątkiem wspólnym. Wobec poczynionych uwag zasadne wydaje się stwierdzenie, że trudno jest w ogóle mówić o ochronie osób trzecich w odniesieniu do czynności procesowych.

Podsumowanie

System prawa, aby mógł stanowić sprawne narzędzie regulacji stosunków społecznych, musi być uporządkowany i wewnętrznie spójny. Wobec tego ustawodawca powinien dążyć do tworzenia norm prawnych, które nie tylko nie będą ze sobą sprzeczne, ale i będą się wzajemnie dopełniały i tworzyły logiczną całość. W tym kontekście istotne znaczenie ma spójność uregulowań procesowych oraz materialnoprawnych. Jak się jednak wydaje, w przypadku omawianego art. 36¹ k.r.o. trudno jest mówić o pełnej korelacji tego przepisu z unormowaniami zawartymi w Kodeksie postępowania cywilnego, choćby z tego powodu, że – jak to już wspomniano – regulacje zawarte w art. 36¹ § 2 k.r.o. mogą znaleźć zastosowanie jedynie w odniesieniu do czynności prawnych prawa materialnego, przy jednoczesnym braku takiej możliwości co do czynności procesowych, pomimo że – zgodnie z terminologią użytą we wspomnianym przepisie – powinno to być możliwe, jeżeli założyć, iż czynność procesowa jest szczególnego rodzaju czynnością prawną. Trzeba więc przyjąć, że pojęcia „czynność prawna” oraz „czynność procesowa” nie znajdują precyzyjnego odzwierciedlenia w treści

nadmienianego art. 36¹ § 2 k.r.o. Ustawodawca, kształtując treść art. 36¹ k.r.o., nie uwzględnił chyba dostatecznie różnic występujących pomiędzy tymi dwoma pojęciami. Tymczasem od wzajemnej korelacji norm prawa materialnego oraz procesowego w dużym stopniu jest uzależniony stopień sprawności całego systemu prawa, co odzwierciedla paremia *ubi remedium, ibi ius*. Najlepsze bowiem przepisy prawa procesowego, w sytuacji, w której prawo materialne jest nie-spójne, nie dadzą jednostce skutecznego prawa do obrony jej praw. I odwrotnie. Dopóki prawo materialne nie zostanie „wsparte” na takich regulacjach procesowych, które pozwolą na sprawne wyegzekwowanie przewidzianych w prawie materialnym uprawnień i obowiązków, dopóty pozostaje ono pozorem prawa (pustą deklaracją ustawodawcy).

Mając na względzie poczynione w niniejszym opracowaniu uwagi, należy postulować ponowne podjęcie dyskusji nad regulacjami dotyczącymi małżeńskich ustrojów majątkowych. Obecnie obowiązujące przepisy zawierają bowiem chyba zbyt wiele niejasności, a ich interpretacja rodzi liczne wątpliwości. Sprzyja to niewątpliwie niejednolitemu stosowaniu prawa. Wskazując na konieczność dokonania zmian przepisów dotyczących małżeńskich ustrojów majątkowych, należy podkreślić jednocześnie potrzebę systemowego podejścia do tego problemu, zwłaszcza wobec powrotu kwestii usytuowania prawa rodzinnego w ramach nowego Kodeksu cywilnego. Punktem wyjścia do wspomnianych zmian należy uczynić ustalenie, czy wspólność majątkowa małżeńska powinna zostać utrzymana jako ustrój ustawowy, czy też takim ustrojem powinna zostać na przykład rozdzielność majątkowa z wyrównaniem dorobków. Ustrój ten zapewnia bowiem z jednej strony ochronę słabszego ekonomicznie małżonka, na przykład w razie ustania małżeństwa, a z drugiej – pozostający w tym ustroju małżonkowie są samodzielni w zakresie zarządu swoimi majątkami osobistymi. W konsekwencji, w razie przyjęcia ustroju rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków jako ustroju ustawowego, nie występowałby w praktyce cały szereg problemów obecnie istniejących, w tym także tych, o których była mowa w niniejszym opracowaniu.

Na zakończenie należy podkreślić, że artykuł, rzecz jasna, nie wyczerpuje całości problematyki związanej z zagadnieniami unormowanymi w art. 36¹ k.r.o. Zaprezentowane przez nas poglądy nie pretendują także do miana „jedynie słusznych”. Napisanie niniejszego tekstu zostało podyktowane potrzebą podjęcia zawartego w tytule tematu. Staraliśmy się przy tym akcentować wątpliwości pojawiające się w związku z wykładnią art. 36¹ k.r.o. Czyniliśmy to jednak w tym

celu, aby – podkreślając złożoność problematyki dotyczącej zarządu majątkiem wspólnym małżonków – wskazać na konieczność podjęcia szeroko zakrojonej dyskusji, której przedmiotem byłaby omawiana materia.

Orzecznictwo

Orzeczenie SA w Katowicach z dn. 20.02.2009 r., I Aca 32/09, LEX nr 508515.

Orzeczenie SN z dn. 20.11.1974 r., III CRN 294/74, OSPiKA 1975, nr 10, poz. 215.

Orzeczenie SN z dn. 20.07.1985 r., III CZP 37/85, OSNCP 1986, nr 5, poz. 67.

Orzeczenie SN z dn. 18.06.2009 r., II CSK 33/09, LEX nr 515730.

Uchwała SN z dn. 5.06.1985 r., III CZP 35/85, OSN 1986, nr 4, poz. 47.

Literatura

Gołębiowski K., *Zarząd majątkiem wspólnym małżonków*, wyd. 1, Warszawa 2012.

Ignaczewski J., w: *Małżeńskie prawo majątkowe*, red. J. Ignaczewski, wyd. 2, Warszawa 2011.

Lutkiewicz-Rucińska A., *Sprzeciw małżonka wobec zamierzonej przez drugiego małżonka czynności zarządu majątkiem wspólnym (część 1)*, „Rodzina i Prawo” 2006, nr 3.

Lutkiewicz-Rucińska A., *Sprzeciw małżonka wobec zamierzonej przez drugiego małżonka czynności zarządu majątkiem wspólnym (część 2)*, „Rodzina i Prawo” 2006, nr 4.

Nazar M., w: *System prawa prywatnego*, t. 11: *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smyczyński, wyd. 2, Warszawa 2014.

Osowy P., *Postępowanie cywilne*, wyd. 1, Warszawa 2003.

Osowy P., *Przedmiot postępowania toczącego się na skutek wytoczenia powództwa o ustalenie nieważności czynności prawnej dokonanej w formie aktu notarialnego (zagadnienia wybrane)*, w: *Rozprawy z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Aleksandrowi Oleszce*, red. A. Dańko-Roesler, J. Jacyżyn, M. Pazdan, W. Popiołek, Warszawa 2012.

Piekarski M., *Czynności materialnoprawne i procesowe w sprawach cywilnych*, „Studia Prawnicze” 1973, z. 37.

Pietrzykowski J. (w opracowaniu K. Pietrzykowskiego), w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, wyd. 3, Warszawa 2012.

- Pietrzykowski K., w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, wyd. 3, Warszawa 2012.
- Pisuliński J., *O potrzebie reformy przepisów regulujących stosunki majątkowe między małżonkami*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2012, nr 2.
- Siedlecki W., *Czynności procesowe*, „Państwo i Prawo” 1951, z. 11.
- Siedlecki W., Świeboda Z., *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, wyd. 1, Warszawa 1998.
- Skowrońska-Bocian E., w: *Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz do artykułów 1–449¹⁰*, red. K. Pietrzykowski, wyd. 6, Warszawa 2011.
- Smyczyński T., *Reforma małżeńskiego prawa majątkowego*, „Monitor Prawniczy” 2004, nr 18.
- Sychowicz M., w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Piasecki, wyd. 5, Warszawa 2011.
- Świeboda Z., *Czynności procesowe w postępowaniu cywilnym*, wyd. 1, Warszawa 1990.
- Turek J., *Czynności w postępowaniu nieprocesowym*, wyd. 1, Warszawa 2013.
- Uliasz M., *Czynności zachowawcze (art. 209 k.c.) w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego*, „Przegląd Sądowy” 2004, nr 4.
- Waśkowski E., *Istota czynności procesowych*, „Polski Proces Cywilny” 1937, nr 24.
- Wengerek E., *Powództwo o ustalenie*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1959, nr 1.
- Winiarz J. (w opracowaniu J. Gajdy), w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, wyd. 3, Warszawa 2012.
- Wiśniewski T., *Przebieg procesu cywilnego*, wyd. 2, Warszawa 2013.

**THE DILEMMAS OF THE AMENDMENT
OF THE FAMILY AND GUARDIANSHIP CODE FROM 17 JUNE 2004
ON THE EXAMPLE OF ART. 36¹ F.G.C.
THE CASE ASPECTS**

Summary

Issues related to the management of the common property of the spouses are the subject of this paper. This article presents a standpoint, according to which actions in connections with legal proceedings are, *inter alia*, examples of the above mentioned

management activities. Based on this assumption, the authors have analyzed some aspects connected to the issues regulated by Art. 36¹ of Family and Guardianship Code, which regulates the objection of a spouse to an activity of the common property management, intended by the other spouse. Therefore, the paper discusses such issues as: the recipient and the form of the objection to the intended action before the court, the consequences of such an action in spite of the objection, as well as issues related to the protection of third parties. Highlighting numerous doubts occurring in connection with the interpretation of Art. 36¹ of the Family and Guardianship Code, the need for a renewed discussion on the shape of the legal regulations concerning matrimonial property regimes has been indicated.

Translated by Krzysztof Tucholski

Keywords: Family and Guardianship Code, management of the common property of the spouses, the objection of the spouse, acts in connection with legal proceedings